

«ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ¹ ΠΑΡΕΠΙΟΜΕΝΑ»

(Ιστορική αναδίφηση)

Μητροπολίτης Μύρων κ. Χρυσόστομος

Όταν γίνεται μιά επιστημονική έρευνα, συνήθως πρώτα εξετάζονται τά υπάρχοντα δεδομένα καί στή συνέχεια ακολουθοῦν τά συμπεράσματα. Έδῶ ἐμεῖς ὅμως θά παραθέσουμε πρώτα τά συμπεράσματά μας καί στή συνέχεια τήν έρευνά μας!

Τό θέμα μας αὐτό καθ' ἑαυτό, ὅταν πρόκειται γιά τή διασπορά, εἶναι πολύπλοκο καί τά παρεπόμενά του ἀκόμα χειρότερα! Ἐάν σήμερα ἡ διασπορά διατελεῖ σέ πλήρη ἀναρχική κατάστασι, οἱ πρώτοι αἴτιοι εἴμαστε ἐμεῖς καί μετά ακολουθοῦν οἱ ἐθνικιστικές τάσεις μέσα στήν ἐνδορθόδοξη οἰκογένεια. Κανένας δέν εἶναι περισσότερο ὑπεύθυνος ἀπό ἐμᾶς γιά τή σημερινή κατάστασι στή διασπορά, οὔτε οἱ Ρῶσοι, οὔτε κανεῖς ἄλλος ἀπό τούς Βαλκάνιους ὁμοδόξους.

Καί ἐξηγοῦμαι: Αἰωνία Του ἡ μνήμη, ὁ κυριώτερος ὑπεύθυνος γιά τήν προκείμενη ἀναρχία στήν διασπορά εἶναι ὁ ἀείμνηστος Πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης. Ὁ ὁποῖος ὅταν ἦταν Ἀθηνῶν ἤθελε τίς Ἑλληνικές Κοινότητες τοῦ Ἐξωτερικοῦ, ἰδιαίτερα τίς ἐν Ἀμερικῇ, γιά τό εἶναι αὐτές προσοδοφόρες, μέ τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, χωρίς νά παραβλέπει καί τίς κοινότητες τῆς Εὐρώπης μέ τίς ἱστορικές Ἑλληνικές κοιτίδες. Τοῦ λόγου τό ἀληθές καταφαίνεται ἀπό τίς μακροχρόνιες ἐνέργειές του στήν Ἀμερική.

Στή συνέχεια ὅταν ἔγινε Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἔκρινε ὅτι ἦταν καιρός νά ἐνεργήσῃ σύμφωνα μέ τούς Ἱερούς Κανόνες καί νά πάρῃ πίσω τή διασπορά καί νά τήν ὑπαγάγῃ κάτω ἀπό τό ὠμοφόριο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ναί τήν καταταλαιπωρημένη διασπορά, τήν ὁποία ὁ κατά τά ἄλλα μέγας Οἰκουμενικός Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ' , παρέδωσε στήν Ἑλλαδική Ἐκκλησία, οἰκονομικῶν δυσχερειῶν καί στενοτήτων ἔνεκα!

Μετά ὅμως, ὅπως εἶχαν ἀκούσῃ αὐτήκοι μάρτυρες, ἔλεγεν ὁ Χαλκηδόνος Γρηγόριος, ἐπί Συνόδῳ, τόν Μάρτιο τοῦ 1922, ἤκουσε τόν ἀοίδιμο Πατριάρχη Ἰωακείμ τόν Γ' νά λέγῃ, ὅτι « τοῦ ἐδόθησαν πολλάκις ἀφορμαί νά μεταμεληθῇ (γιά τήν χειραφέτησι τῆς διασποράς), καί ὅτι ἐάν ὁ Θεός τῷ ἐχάριζεν ἔτη, θά διόρθου ὅτι ἄκων εἶχε πράξει!»².

Στή συνέχεια ὄντας ὁ Μεταξάκης Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας σοφίστηκε τή διασπορά τῆς Ἀφρικῆς καί διεκδίκησε δικαιώματα ἐπί τῆς Ἀφρικανικῆς Ἡπείρου φανταζόμενος ὅτι θά τοῦ προσέθετε ἰδιαίτερα δικαιώματα καί ὀφέλη ἡ ἐκστρεμιστική του αὐτή ἐνέργεια! Νά λοιπόν γιατί οἱ κύριοι ὑπεύθυνοι τῆς σημερινῆς καταστάσεως εἴμαστε ἐμεῖς, πού στήν συνέχεια ξυπνήσαμε καί τούς ὑπολοίπους νά διεκδικοῦν δικαιώματα ἐπί τῆς διασποράς.

---

¹ Ὁ ὅρος διασπορά μιά ἀνεπιτυχῆς γιά τό σήμερα ἔκφρασις, ἐφόσον οἱ ἀπό πολλῶν προηγουμένων ἐτῶν μέτοικοι Ὀρθόδοξοι χριστιανοί, σήμερα εἶναι μόνιμοι κάτοικοι στά μέρη τῆς ὑδρογείου πού ἐγκατεστάθησαν ἢ θεωροῦνται καί εἶναι αὐτόχθονες!

² ΚΔΠ (Κώδιξ Διοικητικῶν Πρακτικῶν) Β' 69, Συνεδρίασις 1^{ης} Μαρτίου 1922, Τρίτη, σ. 133, § 13.

Ἄς πάρουμε ὅμως τὰ πράγματα ἀπό τὴν ἀρχὴ γιὰ νὰ γίνουμε πιό σαφεῖς. Ἀκροθιγῶς μέ τό ζήτημα τῆς διασπορᾶς ἀσχοληθήκαμε καί ἄλλη φορὰ, ὅταν συντάσαμε τό βιβλίο μας γιὰ τὰ «Γεγονότα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν δύο Πατριαρχιῶν Ἰωακείμ τοῦ Γ' – Τριακονταετῆς Περίοδος 1880-1912, Ἐκδόσεις Μητροπόλεως Μύρων 3» καί πιό συγκεκριμένα στό κεφάλαιο «Τό ζήτημα τῆς Διασπορᾶς - Ἐκκλησιαστική χειραφέτηση;» (σσ. 229-288).

Τότε εἶχαμε γράψῃ ὅτι τό δύσκολο τοῦτο θέμα ἐμπλέκεται μέ ζητήματα φυλετικό - ἔθνικό - ἐκκλησιαστικά, γιὰτί ἐπρόκειτο γιὰ ζήτημα ἐκκλησιαστικῆς χειραφετήσεως ὀρισμένων ἢ ὅλων τῶν στό ἐξωτερικό ὁμαιμόνων κοινοτήτων σέ ἄλλη ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία, ἐκτός τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐτσι στίς 18 τοῦ Μαρτίου τοῦ 1908 τὰ μέλη τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπέγραψαν τόν Πατριαρχικό καί Συνοδικό Τόμο γιὰ τὴν παραχώρησι στήν Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος τοῦ δικαιώματος τῆς πνευματικῆς προστασίας καί ἐποπτεύσεως ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς διασπορᾶς στήν Εὐρώπη, στήν Ἀμερική καί στίς ὑπόλοιπες χῶρες ἐκτός τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Βενετίας, ἡ ὁποία θά ἐξακολουθοῦσε νὰ ὑπάγῃται στήν ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου³.

Τότε ἀκριβῶς σημειώναμε ὅτι « δέν ἔχουμε νὰ θαυμάσουμε (στήν περίπτωση αὐτῆ) τὴν ὀξυδέρκεια τοῦ Ἰωακείμ τοῦ Γ' », καί ἀπορούσαμε; « πῶς ἓνας Πατριάρχης τῆς παραδόσεως ἔκρινε τόσο ἐπιτόλαια τὰ πράγματα καί ἐνέδωσε τόσο εὐκολα στό αἰώνιο πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς στενότητος, γιὰ νὰ μὴν τὴ χαρακτηρίσουμε ἀνέχεια, ὡς τό κύριο αἷτιο τῆς ἐγκατάλειψης τῆς διασπορᾶς στό Ἑλλαδικό ἔλεος!»⁴. Μετά ἀπό τόσα χρόνια μελέτης καί ἔρευνας ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐπιμένω ἐπὶ τῆς ἰδίας σκέψεως καί ἐπικυρώνω τὰ προλεχθέντα αὐτολεξί!

Ἐπῆρχαν βέβαια μέχρι τότε παντοῦ Ὁρθόδοξες Κοινότητες, ἐπὶ παραδείγματι στήν Αὐστρία, οἱ ὁποῖες εἶχαν τό δικαίωμα ἀπό ἀρχαιοτάτων χρόνων νὰ διορίζουν τοὺς ἑαυτῶν ἱερατικῶς προϊσταμένους. Καί δέν ὑπῆρχε ἄλλος τρόπος διακανονίσεως εἰ μὴ ὁ διὰ τῆς ἀμοιβαίας συννεοήσεως μετά τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας καί τῶν ἐνδιαφερομένων κοινοτήτων. Τοῦτο γινόταν χωρὶς μεγάλο θόρυβο καί μέ τὴν ἀνοχή συνήθως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου⁵. Καί κατὰ τὴν ἐξῆς γενικὴ ἀρχή: «μέρη μὴ ὑπαγόμενα εἰς ὠρισμένην δικαιοδοσίαν ὁ Κανὼν χορηγεῖ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ δικαιώματα εἰς τὰς Βαρβαρικές χώρας»⁶. Ἄρα κατὰ τὴν κανονικὴν λογικὴν καί τό προκείμενο ζήτημα ἔπρεπε νὰ κανονισθῇ « τῇ κοινῇ τῶν τριῶν μερῶν συννεοήσει, ἥτοι τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί τῶν κοινοτήτων»⁷. Χωρὶς νὰ σημαίνῃ τοῦτο ὅτι ἡ διασπορά εἶναι θέμα ἐμπορεύσιμο.

³ Μητροπολίτου Μύρων, Δρος Χρυσοστόμου Καλαϊτζῆ, Γεγονότα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν δύο Πατριαρχιῶν Ἰωακείμ τοῦ Γ' – Τριακονταετῆς Περίοδος 1880-1912, Ἐκδόσεις Μητροπόλεως Μύρων 3, 2005, σσ. 229-230.

⁴ Αὐτόθι.

⁵ Αὐτόθι σσ. 232 καί 233.

⁶ Αὐτόθι σ. 236.

⁷ ΚΔΠ Β' 53, Συνεδρίασις 20ῆς Σεπτεμβρίου 1905, Τρίτη, σσ. 728-732, § 4 – Βλέπε καί ἔργ. μνημ. Μητροπολίτου Μύρων Χρυσοστόμου, σ. 237.

Ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ΄ στή συνεδρίασι τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 18^{ης} Ἰανουαρίου 1907⁸ προβληματιζόμενος ἔλεγε ὅτι: «Εἰς τήν Ἀμερικὴν ὑπάρχουσι Κοινότητες Ἑλληνικαί, Κοινότητες Σλαβικαί, Κοινότητες Συριακαί, αἵτινες πᾶσαι εἰσὶ Ὁρθόδοξοι. Κατοικοῦσι δέ οἱ Ὁρθόδοξοι ἀναμίξ· ἐν μιᾷ καί τῇ αὐτῇ πόλει εἶνε δυνατόν νά ὑπάρχωσι καί 2 καί 3 Κοινότητες Ὁρθόδοξοι, ὧν ἡ μὲν νά ᾖ Ἑλληνική, ἡ ἕτέρα Σλαβική καί ἡ Τρίτη Συριακή. Καί τό νά ἔχη μὲν ἐκάστη τούτων ἰδίαν Ἐκκλησίαν τοῦτο οὐδόλως ἀντίκειται εἰς τούς ἱεροῦς κανόνας, τό νά ἔχη ὅμως ἐκάστη αὐτῶν ἴδιον Ἐπίσκοπον, τό τοιοῦτον βεβαίως εἶη ἀντικανονικόν· τοῦτο εἶνε μία ὄψις τοῦ ζητήματος· ἕτερα ὄψις αὐτοῦ εἶνε ἡ ἑξῆς: Καί ἐν ταῖς καθαραῖς Ἑλληνικαῖς Κοινότησιν ἐκ τῶν Ὁρθοδόξων, ὑπάρχουσι ζητήματα παρόμοια, διότι οἱ ἀπαρτίζοντες ταύτας χριστιανοί εἶνε μεικτοί, ἤτοι ἐντεῦθεν καί ἐξ Ἑλλάδος, οἵτινές εἰσι καί οἱ πολυπληθέστεροι. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀξιοῖ τούς ἐκ τῶν χριστιανῶν τούτων Ἑλληνας ὑπηκόους νά ἔχη καί ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὑπὸ τήν ἄμεσον αὐτῆς προστασίαν (ἄρα ἔχεται ἀληθείας ὅτι ὅτι κακὸ ὑπάρχει μέχρι σήμερα στήν Ὁρθοδοξία καί τόν Ἑλληνισμό προῆλθεν, ἔχει τήν ἀρχή του, στήν στενή Ἑλλαδική νοοτροπία σκέψεως καί ἐνεργείας). Ἐκτός τούτου καί οἱ χριστιανοί οἱ ἐκεῖθεν ὁμαίμονες θέλουσι νά προσδώσωσιν εἰς τήν Μητρόπολιν Ἀθηνῶν αἰγλην ἐξωτερικήν, νά φαίνεται δηλ. ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν ὡς κυριάρχης τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐν γένει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπάρχουσι ζητήματα φυλετικό – πολιτικό – ἐκκλησιαστικά, ἀπαιτοῦντα μεγάλην προσοχήν. Πρέπει τις νά διῦλιση τά πάντα καί νά ἴδῃ κατά πόσον δύναται νά γένηται τι καλόν. Εἰς τό ὑποβληθέν ἄλλοτε τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ σχετικὸ σημείωμα μου ὑπεδείκνυον πρὸς τοῖς ἄλλοις καί τήν ἀνάγκην τοῦ νά τεθῶσι βάσεις κανονικαί, καί ὅποιαι τοιαῦται δέον νά τεθῶσι, διότι φρονῶ ὅτι ἄνευ τῶν ἱερῶν κανόνων καί τῶν ἱερῶν παραδόσεων πᾶν τό τυχόν μονομερές γινόμενον θά ἦτο ἐφήμερον».

Ὅπως φαίνεται τότε εἶχαμε νά κάμουμε μόνο μέ τήν Ἑλλάδα, ἐνῶ σήμερα ὑπάρχουν καί ὅλα τά ἄλλα Ὁρθόδοξα μορφώματα! Ἐλέγετο λοιπόν τότε ὅτι ἄλλη λύση δέν ὑπῆρχε κατά τούς Ἑλλαδίτες, ἐκκλησιαστικούς τε καί πολιτικούς ἄρχοντες, παρά μόνο νά στείλῃ μὲν ἡ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος ἐπίσκοπο νά ὑποτάξῃ δέ τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τούς ἐν Ἀμερικῇ δικούς του ἱερεῖς στὸν ἐπίσκοπο αὐτόν, στὸν ὅποιο ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης θά χορηγήσῃ τήν ἐπ’ αὐτῶν ἐποπτεία, καί ἐπάγεται ὅτι δυνατόν τοῦτο νά θεωρηθῇ ὡς κανονικὴ λύση⁹!

Στὴ συνέχεια ὡς γνωστὸ σχηματίσθηκαν Ἐκκλησίες φυλετικές, Ὁρθόδοξες μὲν τό δόγμα, φυλετικές δέ τῆ σύστασι, γιατί ἐκάστης φυλῆς κοινότης προσέλαβε καί ἱερέα τῆς φυλῆς τῆς, σήμερα δέ καί ἐπίσκοπο! Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως γιὰ λόγους πολιτικούς καί λόγους ἰσχύος δέν μποροῦσε νά ἐπιβληθῇ στίς ἐν Εὐρώπῃ Ἑλληνικές Κοινότητες γιὰ νά μεταβληθῇ τό ἤδη σ’ αὐτές μορφωθέν ἀντικανονικὸ καθεστῶς. Τοῦτο ὅμως εἶναι σφάλμα δικό μας ἀφοῦ τότε ὁ Ἰωακείμ ὁ Γ΄ ἀνεγνώριζε μὲν ὅτι κανονικῶς τό δικαίωμα τῆς ἐξαρτήσεως τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ κοινοτήτων ἀνήκε στὸν Οἰκουμενικὸ Θρόνο, ἀλλὰ γιὰ λόγους ἀνωτέρας βίας, (λέγε πάντοτε οἰκονομίας),

⁸ ΚΔΠ Β΄ 55, Πέμπτη, σσ. 38-41, § 4 – Πρβλ. καί Μητροπολίτου Μύρων ἔργ. μνημ. σ. 242-243.

⁹ Μητρο. Μύρων, ἔργ. μνημ. σ. 247.

ἔκρινε καλό νά ἐκχωρηθῆ ἡ διασπορά στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος¹⁰. Καί οἱ λόγοι ἀνωτέρας βίας ἦταν πού τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο γιά λόγους οἰκονομικούς καί ἄλλους δυσκολευόταν νά στείλῃ ἐπίσκοπο στήν Ἀμερική¹¹.

Ὑπῆρχαν ὅμως καί οἱ διαφωνοῦντες παρ' ἡμῖν. Ἐπί παραδείγματι ὁ Μητροπολίτης Πελαγονίας Ἰωακείμ ἔλεγεν ὅτι «ἐνταῦθα, ἐν Γαλατᾶ, ὑπάρχῳσι πολλοί Ἕλληνες ὑπήκοοι ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος προερχόμενοι καί ὅμως δέν ἀποτελοῦσαν ἰδιαίτεραν Κοινότητα, ἀλλ' ὑπάγονται εἰς τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως καί τοῦτον ἀναγνωρίζουσιν ὡς ἀρχήν αὐτῶν πνευματικήν. Ὑπό τούτου στέφονται, ὑπό τούτου δικάζονται, ὅπως καί πολλοί Ὀθωμανοί ὑπήκοοι εὐρισκόμενοι ἐν Ἀθήναις πράττουσιν ἀναλόγως»¹². Ὁ δέ Μητροπολίτης Γρεβενῶν Ἀγαθάγγελος ἐπιμαρτυροῦσε ὅτι « συνιστῶνται μὲν Κοινότητες, ἀλλ' ἐξαρτῶνται ἐκκλησιαστικῶς ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς τοῦ τόπου»¹³.

Ἡ χειραφέτησι προϋπέθετε δικαίωμα κεκτημένο, τό ὁποῖο ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία θά ἐκχωροῦσε στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, δηλαδή ἀπέναντι τῶν πολιτικῶν συμφερόντων θά παρορῶντο οἱ κανονικοί λόγοι καί δέν θά λαμβάνονταν ὑπ' ὄψι. Ἀλλ' ἐκχωρεῖ κάποιος αὐτό πού ἔχει καί ὄχι ὅ,τι δέν ἔχει! Μέχρι τότε ὅπου ὑπῆρχε διαφωνία νόμων καί κανόνων ἐπικρατοῦσαν οἱ κανόνες βάσει αὐτοκρατορικῶν Νεαρῶν καί τοῦτο ἐκριβῶς ἀποτελοῦσε τή μεγαλύτερη νίκη τῆς Ἐκκλησίας. Ἐνῶ στήν προκειμένη περίπτωσι τῆς ἐκχωρήσεως τῆς διασποράς, ἡ Μητέρα Ἐκκλησία, ἡ ἰδία, παρέβαινε τούς κανόνας τῆς.

Ἔτσι τότε ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως χωρίς πολλή ὄρεξι, μέ τόν Πατριαρχικό καί Συνοδικό Τόμο περί ἐκχωρήσεως τῶν ἐν διασπορᾷ Ὀρθοδόξων Ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν στήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τήν 8^η Μαρτίου 1908¹⁴, παρεχώρησε τή διασπορά. Μεγάλο λάθος, σφάλμα, κατά τή γνώμη μας, γιά τό ὁποῖο φαντάζομαι ποτέ νά μήν ἠσύχασε ἡ κουρασμένη συνείδησι τοῦ γηραιοῦ Πατριάρχη Ἰωακείμ τοῦ Γ'. Ἔτσι τό Πατριαρχεῖο μας παρεχώρησε τή διασπορά στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ὡς νά ἐπρόκειτο γιά φτηνό ἔνδυμα!

Μιά ἄλλη σκέψι γινόταν ἄν μποροῦσαν στό Πατριαρχεῖο νά μεσιτεύσουν ὅπως ὁ πρῶτος γιά τήν Ἀμερική ἀρχιερέας νά ἦταν τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί πῶς συγκεκριμένα ὁ Μητροπολίτης Δράμας Χρυσόστομος Καλαφάτης, διατηρῶν μάλιστα καί τόν τίτλο αὐτοῦ (ἦταν σκέψι τοῦ Πατριάρχη Ἰωακείμ τοῦ Γ'). «Τοῦτο θά εἶχε, νομίζω, (ἔλεγεν ἐπί λέξει ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ') σημασίαν μεγάλην, γιατί ὁ ἀδελφός αὐτός ἔχων ὁμολογουμένως πολλά προσόντα καί ἀνεγνωρισμένην ἰκανότητα, θά μποροῦσε λυσιτελέστερα νά ἐργαστῆ ἐκεῖ καί τόν ὑλικό δεσμό τῶν ἐν Ἀμερική πρὸς ἡμᾶς κάλλιον νά καθορίσῃ»¹⁵.

¹⁰ Αὐτόθι, σ. 253.

¹¹ Αὐτόθι, σ. 255.

¹² ΚΔΠ Β'55, Συνεδρίασις 18^{ης} Δεκεμβρίου 1907, Τρίτη, σσ. 1206-1216.-Βλέπε καί ἔργ. μνημ. Μητρ. Μύρων, σ. 262.

¹³ Αὐτόθι.

¹⁴ ΚΣΤΣ (Κώδιξ Τόμων καί Σιγιλίων) Α'β'4, σσ. 108-112 - Πρβλ. καί Μητρ. Μύρων, ἔργ. μνημ. σσ. 278-285.

¹⁵ ΚΔΠ Β'57, Συνεδρίασις 17^{ης} Ὀκτωβρίου 1909, Σάββατον, σσ. 970-971, § 2- Πρβλ. Καί Μητρ. Μύρων, ἔργ. μνημ. σ. 287.

Ἐάν βεβαίως υλοποιεῖτο τό σκεπτικό τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου, καθότι συνωμολογεῖτο τό κατάλληλο τοῦ Μητροπολίτου τότε Δράμας Χρυσοστόμου Καλαφάτη, τό κέρδος θά ἦταν πολλαπλό, καί ἡ Ἀμερική δέν θά ἔφευγε καί ὁ ὑπό λόγον ἱεράρχης θά ἀπέφευγε ἀργότερα τό μαρτύριο στήν Σμύρνη! Ἄλλ' ὅμως ὅπως βλέπουμε, ἄλλα σκέπτονται οἱ ἄνθρωποι καί ἄλλα ὁ Θεός κελεύει!

Καί ἐνῶ ἡ ροή τῆς ἱστορίας καί τῶν πραγμάτων ἔβαινε κανονικά κατά τήν Ἑλληνική στενοκεφαλιᾶ, γιά τή διασπορά, ξαφνικά μέ τήν ἐκλογή τοῦ Μελετίου Μεταξάκη στόν Οἰκουμενικό Θρόνο, οἱ ἑλληνοεθνικιστές ἀπό ἑλληνοκεντρικοί καί μικροκομματικοί ἔγιναν οἰκουμενικοί, ὥστε νά ζητοῦν ἀμέσως καί τώρα τή διασπορά μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως.

Ἔτσι τό 1922 ἐπανέρχεται στή σκηνή τό δύσκολο θέμα τῆς διασποράς. Μετά δηλαδή ἀπό 12 χρόνια διαποιμάνσεως τῆς διασποράς ἀπό τήν Ἑλλαδική Ἐκκλησία, στήν Ἀμερική καί τήν Εὐρώπη, ὅπου τά ἔκαμαν κυριολεκτικά θάλασσα!

Ἀπό τή μιά ὅμως ὁ Μελέτιος Μεταξάκης ἔκαμε καί καλό στόν Οἰκουμενικό Θρόνο, μέ τό νά ἐπαναφέρει τή διασπορά στήν Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, ἐνῶ ἀπό τήν ἄλλη, συνήθως μέ τίς βεβιασμένες τακτικές του ἐπέφερε μύρια ὅσα κακά, διακινδυνεύσας πολλάκις τήν ὑπόστασι τῆς Μητρος Ἐκκλησίας.

Ὁ ἴδιος ὁ Μεταξάκης πού πολλά ἔπραξεν ἐν καιρῷ γιά νά δοθῇ ἡ Ἑλληνική διασπορά τῆς Ἀμερικῆς στήν Ἑλλαδική Ἐκκλησία ὁμολογεῖ « ... ἡ διαρρέυσασα δωδεκαετία ἀπέδειξεν ... ὅτι δέν ἐπετεύχθη ὁ ἀγαθός σκοπός ... διότι ἐνῶ ρητός ὅρος τοῦ Τόμου (τότε) προβλέπει τόν διορισμόν καί τήν ἀποστολήν εἰς Ἀμερικὴν Ἐπισκόπου μισθοδοτουμένου ὑπό τοῦ Κυβερνητικοῦ Ταμείου, παρήλθεν ὀλόκληρος δεκαετία χωρίς νά ἐπιτευχθῇ ὁ ὅρος οὗτος. Μόνον τό 1918 Μητροπολίτου ὄντος τοῦ ἀπό Κιτίου Μελετίου (λέγει γιά τόν ἑαυτό του), ἀπεφασίσθη ἐν σπουδῇ εἰς Ἀθήνας καί ἐψηφίσθη νόμος τῆς Βουλῆς περί τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἐκκλησιῶν καί εἰδικῶς περί ἀποστολῆς ἐκεῖ ἐπισκόπου καί ἐπί τῇ βάσει τοῦ νόμου τούτου μετέβην εἰς Ἀμερικὴν, ἵνα ἐνεργήσω τό προσηκόν». (Παρακάτω ὁ Μεταξάκης ὁμολογεῖ πολύ σωστά καί φρόνιμα). « Ἐν τῷ ζητήματι τῆς χειραφετήσεως τῶν ἐν διασπορᾷ Ἐκκλησιῶν παρουσιάσθημεν α') προνοήσαντες μόνον περί ἐκείνων οἱ ὅποιοι ὀμιλοῦν τήν ἡμετέραν γλῶσσαν, ἐνῶ ἔπρεπε νά προνοήσωμεν περί ὅλων ἐν γένει τῶν Ὀρθοδόξων. Προνοήσαντες δέ τοιοῦτοτρόπως ἐδώκαμεν τύπον φυλετικόν εἰς τὰς ἐνεργείας μας καί ἐγκαταστήσαμεν φυλετικήν ἀρχήν, ὅπερ σημαίνει ὅτι καλῶς οἱ Ρῶσοι ἐξαρτῶνται ἀπό τῆς Ρωσικῆς Συνόδου καί οἱ Ἀραβόφωνοι ἀπό τό Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας καί οὕτω ἐδημιουργήσαμεν χάος τό ὅποιον ἐκθέτει ἡμᾶς ἐνώπιον τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ἐκμεταλεύονται δέ τοῦτο οἱ καθολικοί, ἵνα μᾶς παρατηρήσωσιν (sic), ὅτι ἀπολέσαμεν τό πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας ... ὁ σκοπός τοῦ Τόμου δέν ἐξεπληρώθη, ἐγεννήθη ἀπό πολλάς κατευθύνσεις, ἡ σκέψις περί ἰδρύσεως Ἐκκλησίας Ἀυτοκεφάλου ἐν Ἀμερικῇ, καί ἔχετε πρό ἡμῶν ψήφισμα 79-80 ἱερέων μὴ ἀναγνωριζόντων τόν Θεόκλητον, συνελθόντων ἐν Ν. Ὑόρκη ὑπό τήν προεδρείαν μου πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἐκκλησίας συμφώνως πρὸς τοὺς ἐπιτοπίους νόμους ... Σήμερον λοιπόν παρουσιάζεται δι' ἡμᾶς τό ἐξῆς ζήτημα: τῆς ἐπανορθώσεως τοῦ λάθους τῆς ἐκδόσεως τοῦ Τόμου ... πρέπει νά ἐξευρεθῇ τρόπος ἐνοποιήσεως τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἐκκλησίας ... θά ἦτο δυνατόν ἡ ὅλη Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀμερικῆς ἢ

περιλαμβάνουσα 2.000.000 ὀρθοδόξων καί δυνάμει νά ἀποτελέσῃ μίαν Ἐκκλησίαν σεβαστήν, νά ἀναγνωρισθῇ ὡς αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην πνευματικὴν ἀρχὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μέ εὐρυτάτην ἐσωτερικὴν αὐτοτέλειαν, ἕως οὗ ἐξελισσομένων τῶν πραγμάτων, ἀναγνωρισθῇ μετὰ μίαν γενεάν Ἀμερικανικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία»¹⁶.

Μέ τίς παραπάνω σκέψεις του ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μελέτιος Μεταξάκης ἐπὶ Συνόδῳ εἰσηγεῖτο τὴν ἀναθεώρησι τῆς ἀποφάσεως τοῦ 1908, « ἐπὶ τῷ γεγονότι ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Τόμου προσκρούει κατὰ θεμειωδῶν διατάξεων τῆς Ἐκκλησίας ἀνακηρυχθεισῶν ἐν ἰσχύει ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ 1872 καί ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δύναται νά ἀναθεωρήσῃ σήμερον ὅ,τι ἄλλοτε ὑπὸ δυσκόλους εὐρεθέν περιστάσεις, ἀπεφάσισεν, ἐφ' ὅσον ἡ πολιτικὴ θέσις ἐπιτρέπει τοῦτο καί ἐφ' ὅσον αἱ Ἐκκλησῖαι Ἀλεξανδρείας καί Ἱεροσολύμων ἀπεδοκίμασαν τὸ σύστημα τοῦτο τῆς διοικήσεως»¹⁷.

Πάντως καί ἀνεξάρτητα ἐάν οἱ εἰσηγήσεις τοῦ Μεταξάκη ἐμπεριέχουν κάποιες ἀσάφειες, δίνουν τὴν ἐντύπωσι βεβιασμένων σκέψεων. Γιά περαιτέρω ὅμως σκέψεις καί μελέτη τοῦ ζητήματος διορίστηκε Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ περὶ τῶν ἐν διασπορᾷ Ἐκκλησιῶν!

Ἡ διορισθεῖσα αὐτὴ εἰδικὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν διασπορὰ συνέταξε ἐμπεριστατωμένη ἔκθεσι ἐπιστημονικῆς ἀναδηφήσεως στό θέμα, σύμφωνα μέ τὴν ὁποία, ἀποφαίνεται καθαρά ὅτι ὁ τρόπος τῆς κανονικῆς ἐξαρτήσεως τῶν ἐν διασπορᾷ Ἐκκλησιῶν μέχρι τὸ 1907 θά μπορούσε κανεῖς νά πῇ, ὅτι δέν ἦταν αὐστηρὰ καθωρισμένη. Γι' αὐτό καί αἱ τότε διενέξεις μεταξύ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν. Γιά παράδειγμα τὸ 1907 ἔχουμε τὴν ἀποστολὴν ἐξάρχου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὴ Βενετία πρὸς διευθέτησι τοῦ ἀναφυέντος ἐν ἔτει 1907 ἱερατικοῦ ζητήματος. Καθὼς καί ἓνα ἄλλο θέμα τὸν κατὰ τὸ αὐτό ἔτος διορισμὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας Ρώσσου Ἐπισκόπου Ἀλεξάνδρου. Ἀμφότερες οἱ περιπτώσεις καί παρὰ τὸ πνεῦμα τοῦ 28 Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅτι οἱ κοινότητες τῆς διασπορᾶς ὑπάγονται ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον. Στό μεταξύ διάστημα, στό διαρεῦσαν ἑπταετὲς διάστημα ἀπὸ τὸ 1907 μέχρι τὸ 1914 ἐνεπλάκησαν Ἑλληνικὴ Πολιτεία μέ τοὺς ἐν Ἀμερικῇ πολυπληθεῖς Ἕλληνες μετανάστες, οἱ Ρῶσοι τοιοῦτοι μέ τὸν Ἐπίσκοπό τους Ροδοστόλου Ἀλέξανδρο καί οἱ τοῦ τότε ἐν Ἀμερικῇ διαμένοντος Μητροπολίτου Μελετίου Μεταξάκη (1921), μέ τὸ ψήφισμα τῶν ἐν Καναδᾷ ἱερέων (16 Σεπτεμβρίου 1921).

Ἄρα γρηγορὰ ἡ Ἐκκλησία αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη ἀναθεωρήσεως τοῦ Τόμου, 15 Ἰουνίου 1913, γιὰ νά μὴ λεχθῇ ἀνάκλησι τοῦ Τόμου χειραφετήσεως τῆς διασπορᾶς. Σύν τῷ χρόνῳ ὅμως τὰ αἴτια αὐξάνονταν ἀφοῦ δέν κρατοῦνταν οἱ ὅροι τοῦ Τόμου, ὅποτε ἡ Μητέρα Ἐκκλησία εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς αὐτεπαγγέλτου ἀνακλήσεως. Ἐπὶ πλέον γιὰ τὴν Ἀμερικὴ ὑπῆρχαν λόγοι πολιτικοῦ δικαίου, ἀφοῦ ἐκεῖ δέν εἶχαν ἰσχὺ καί ἐπιρροή τὰ Βασιλικά διατάγματα καί οἱ Νόμοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, λόγοι Κανονικοῦ Δικαίου καί κανονικῆς τάξεως, τὸ πνεῦμα δηλαδὴ τοῦ 28^{ου} Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς

¹⁶ ΚΔΠ Β'69, Συνεδρίασις 22ας Φεβρουαρίου 1922, σσ. 98-103, § 17.

¹⁷ Αὐτόθι, σσ. 101-102, § 17.

Συνόδου, οί έξω δηλαδή τῶν ὁρίων ἐκάστης ἐπί μέρους Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας διαμένοντες ὀρθόδοξοι ἀνήκουν στή δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί μόνο μέ τήν εὐλογία του εἶναι δυνατόν νά ποιμαίνονται ἀπό δικούς τους μονίμους ἢ προσωρινούς ἐπισκόπους, πρᾶγμα τό ὅποιο βεβαίως δέν δέχονταν ἐκτός τῶν Ἑλληνορθόδοξων, ἄλλοι ὅπως οἱ Ρῶσσοι καί οἱ Ἀραβόφωνοι, γιά λόγους κυρίως ἐθνικῆς ἐχθρότητος καί φιλοτιμίας, τοῦθ' ὅπερ θά ἀποτελοῦσε κανονική ἀταξία στό σύνολο τῆς Ὀρθοδοξίας. Οἱ διαφορές δέ ἀκόμα καί μεταξύ τῶν Ὀρθόδοξων στήν Ἀμερική ἔστω καί μέ μιά προσωνυμία «Ἑλληνική Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία»¹⁸ δέν ἐθεράπευε τό κακό, ἄρα ὑπῆρχε ἀνάγκη ἀνακλήσεως τοῦ Τόμου καί ὑπαγωγῆς ὅλων τῶν Ὀρθόδοξων ὑπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Γιατί ἦταν εὐκολώτερο γιά ψυχολογικούς λόγους νά ἀνεχθοῦν οἱ Ρῶσσοι καί οἱ Ἀραβόφωνοι Ὀρθόδοξοι τή Μητέρα Ἐκκλησία, παρά ἄλλη ἐλάσσονος κύρους καί γοήτρου Ἐκκλησία. Αὐτά ἦσαν περίπου τά πορίσματα τῆς μελέτης τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς τήν 1^η Μαρτίου 1922.

Ἐξ ὅλων τῶν προαναφερθέντων συνάγεται ὅτι ἐνόμιζον οἱ πάντες ὅτι στήν Ἀμερική ἐξ ὀνόματος τῆς ἐλευθερίας μποροῦσαν νά κάμουν ὅτι ἤθελαν. Στήν πραγματικότητα ὅμως τοῦτο ἦτο ἀνεφάρμοστο, ὁ δέ Τόμος τοῦ Μαΐου 1908 δέν ἐθεωρεῖτο «ἀνέκκλητος», ἀφοῦ ἀποδείχθηκε στήν πρᾶξι ὄχι εὐστοχος. Τό Πατριαρχεῖο τότε διετέλει ὑπό θλιβερές συνθήκες. Ὁ Μάιος τοῦ 1908, ἦταν προηγούμενος μήνας τοῦ Ιουλίου, κατά τόν ὅποιο ἡ ἐπανάστασι κατά τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ ἔφερε νέα τάξι πραγμάτων στό Τουρκικό Κράτος, ἐσημείωνε ἐπί Συνόδῳ ὁ Πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης, ἡ δέ Μητέρα Ἐκκλησία ἀδυνατοῦσε νά ποιμαίνει ἀπομεμακρισμένες ἐπαρχίες, ὅποτε βρέθηκε ἡ λύσι στήν προθυμία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νά ἀναλάβῃ τό δυσβάστακτο αὐτό φορτίο. Τοῦ λόγου δέ γενομένου περί τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνικοῦ (ἐξ Ἑλλάδος) ἀποικισμοῦ ἰδιαίτερα ἐσημειοῦντο τά ἔτη 1896 – 1897 καί μέ τόν πόλεμο τοῦ 1897, ἐνῶ τά 2/3 τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐκ Τουρκίας. Αὐτοί πού προέρχονταν ἀπό τό κλίμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, συνέβαινε γύρω στά ἔτη 1908 μέ τήν φαινομενική μεταπολίτευσί στή χώρα, στήν πραγματικότητα ὅμως χειροτέρευαν οἱ ὅροι διαβίωσης στήν Τουρκία γιά τούς χριστιανούς, ἰδιαίτερα δέ μετά τίς καταθλιπτικές ἐνέργειες πρὸς στρατολογία τῶν χριστιανῶν καί τῶν ἄλλων πιέσεων, ὅποταν πολλοί εὗρισκαν τή λύσι μέ καταφυγή στήν Ἀμερική.

Ἐπί πλέον ἐνῶ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τό 1870 κατεδίκασε τόν φυλετισμό τῶν Βουλγάρων, τό 1908 μέ τήν παραχώρησι τῆς διασπορᾶς τῆς Ἀμερικῆς στήν Ἑλληνική Ἐκκλησία φαινόταν ὅτι ἀθετοῦσε τήν ἀρχή τήν καταδικάζουσα τόν φιλετισμό, γιατί τότε χειραφέτησι ἔπρεπε νά δοθῇ ὄχι μόνο στούς ὀμιλοῦντες τήν Ἑλληνική γλῶσσα, ἀλλά καί σέ ὅλους τούς Ὀρθόδοξους, σύμφωνα πρὸς τόν 28^ο Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου! Τοῦτο δέ πρακτικά ἦταν ἀνεφάρμοστο ἀφοῦ Ρῶσσοι, Σέρβοι, Ἀραβόφωνοι ἦταν ἀδύνατο νά δεχθοῦν ἐξάρτησι ἀπό τήν Ἑλληνική

---

¹⁸ Βλέπε καί ἐργασία Ἀρχιμ. Ἐλπιδοφόρου Λαμπρινιάδου, Ἑλληνική Ὀρθοδοξία, Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί ἡ ἐν ΗΠΑ Ἐκκλησία – Διάλεξι στό ἐτήσιο Θερινό Συμπόσιο τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Βλαδิมῆρου, Νέα Ὑόρκη, 12 Ιουνίου 2010, Κείμενο πολυγραφημένο, σσ.19.- Elpidoforos Lambriniadis, Greek Orthodoxy, The Ecumenical Patriarchate, and the Church in the USA, St. Vladimir's Theological Quarterly, Volume 54, Nos. 3&4, 2010, pp. 421-439.

Ἐκκλησία. Ἄρα ἔχουμε καί ἐδῶ πρᾶξι ἀνακολουθίας καί παράβασι ἀρχῶν, ὥστε στό Νέο Κόσμο ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία νά φαίνεται καί νά παρουσιάζεται ἀσύντακτη, ἀκέφαλη, ἀσυγκρότητη, στερουμένη ἐνότητας!

Τελικά ἤρθη ὁ Τόμος τῆς ἐκχωρήσεως τῆς διασπορᾶς, κατόπιν, ὁμοφώνου ἐγκρίσεως καί παμψηφεί στήν Σύνοδο, γιά τούς λόγους ὅτι: ἄλλαξαν οἱ συνθήκες ἐκχωρήσεως, τόσα χρόνια δέν ἐπετεύχθηκε ὁ σκοπός τοῦ Τόμου, καί, τέλος ἐπειδή ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν καταστάσεων εὐρέθη ἡ Ἐκκλησία ἐπί πλέον σέ ἀντίφασι πρός ἄλλη κανονική ἀρχή (τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ καί τῆς Συνόδου τοῦ 1872 κατά τῶν Βουλγάρων)¹⁹.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ ἀπό Ροδοστόλου Ἀλέξανδρος προήχθη σέ Ἀρχιεπίσκοπο Ἀλευτιδῶν καί Β' Ἀμερικῆς, ἐνῶ ἀπερίπτονταν ἡ σκέψι διορισμοῦ τοῦ πληρεξουσίου τοῦ Πατριάρχου Μόσχας Μητροπολίτη ὡς Ἐξάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀφοῦ δέν ἐπιτρεπόταν κανονικά σέ μιά καί τήν αὐτή περιφέρεια νά ὑπάρχουν Ἐκκλησίες Ὁρθόδοξες ἐξαρτώμενες ἀπό διαφορετικές ἐκκλησιαστικές ἀρχές. Γιατί ἐπιβαλλόταν (προσπαθοῦσαν γι' αὐτό) νά ἰδρυθῆ καί νά ὑπάρχη καί στήν Ἀμερική μιά ἐνιαία ἐκκλησιαστική διοίκησι, διατελοῦσα μὲν ὑπό τήν ἀνωτάτη δικαιοδοσία καί ἐξάρτησι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀλλά καί μὴ ἀναμειγνυομένη καθόλου στήν ἐσωτερική αὐτονομία καί τήν καθόλου ἐκπαιδευτική καί φιλανθρωπική ἐκδήλωσι κάθε ἐπί μέρους ἐθνικῆς Ἐκκλησίας, καί ὅτι μόνο κατόπιν τῆς ἐπί μέρους ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (αὐτές ἦταν Ἀντιόχεια, Μόσχα, Βελιγράδι) ἀποδοχῆς τῆς ἀνωτέρω κανονικῆς ἀρχῆς καί ἀνάγκης, θά ἦταν δυνατόν νά γίνη σκέψι περὶ διορισμοῦ ἐξάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν Ἀμερική²⁰.

Παρά ταῦτα καί πέραν ὅλων τῶν ἀνωτέρω τά πράγματα ἦσαν δύσκολα γιά τήν Ὁρθόδοξη διασπορά τῆς Ἀμερικῆς, ἂν καί στό βάθος τοῦ ὀρίζοντα διαφαινόταν κάποιος ἀμυδρὸς φῶς! Καί ἐξηγοῦμαι: Ἐγραφε σέ ὑπόμνημά του ὁ Ρῶσσος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Ἀλέξανδρος ὅτι: « ἡ ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέν εἶναι ἐξησφαλισμένη ἀπὸ τῶν διαφόρων περιστατικῶν, ἐφόσον δέν θά καταργηθῶσιν αἱ πολυάριθμοι ἐκεῖ δικαιοδοσίαι καί δέν θά συστηθῆ μιά κοινὴ ἀνωτάτη δικαιοδοσία δι' ὅλους τούς Ὁρθοδόξους πάσης ἐθνικότητος ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ, ὅτι συμφωνεῖ μὲ τήν γνώμην τοῦ Πατριάρχου Βελιγραδίου Δημητρίου ὅτι ἐπί κεφαλῆς τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δεόν νά ἴσταται ἐπιτόπιος Σύνοδος, ἧς μέλη θά εἶναι οἱ ἐπίσκοποι ὅλων τῶν ἐθνοτήτων, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται ἡ ἐν Ἀμερικῇ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καί ὅτι ἐπομένως αὕτη πρέπει νά εἶναι αὐτοκέφαλος, ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ ἀνακήρυξις τοῦ αὐτοκεφάλου τούτου εἶναι πρᾶξις ἐπιζήμιος διὰ διαφόρους λόγους (οἵτινες καί ἀναπτύσσονται), ὅτι σήμερον ὠφέλιμον ἐκεῖ εἶναι νά καταρτισθῆ μιά κοινὴ δι' ὅλους τούς ἐθνικούς κλάδους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Ἀμερικῇ Ἀνωτάτη Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχή, ὅτι ἐν τῇ λύσει τῶν ζητημάτων κανονικοῦ χαρακτῆρος φρονεῖ ὅτι ' ὅ,τι εἶναι ὠφέλιμον ἐν καιρῷ διὰ τήν Ἐκκλησίαν, τοῦτο εἶναι καί κανονικόν ', καθόσον καί τῇ πρᾶξει τῆς Ἐκκλησίας ἡ κανονικότης ὑποχωρεῖ εἰς τήν οἰκονομίαν, ὅτι

¹⁹ ΚΔΠ Β' 69, Συνεδρίασις 1^{ης} Μαρτίου 1922, σσ. 121-136, § 13 – Πρβλ. καί ΚΠΑ (Κώδιξ Πατριαρχικῆς Ἀλληλογραφίας) Α'92, σσ. 76-78, Ἀριθμ. Πρωτ. 1330, ἡμερομ. 1 Μαρτίου 1922.

²⁰ ΚΔΠ Β'69, Συνεδρίασις 5^{ης} Ιουλίου 1922, σ. 396, § 5.

μεταξύ Ἑλλήνων καί Ρώσων ἐν Ἀμερικῇ εἶναι δυνατόν νά ἐπέλθῃ κάποιος συμβιβασμός, διοριζομένου ὑπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τοῦ Μητροπολίτου Πλάτωνος ὡς Ἐξάρχου Αὐτοῦ ἐν τῇ Β. Ἀμερικῇ διά τὰ 4 ἔτη καί θεσπιζομένης διά τό μέλλον τῆς τάξεως, καθ' ἣν οἱ ἀκόλουθοι ἑξαρχοί θά ἐκλέγονται ὑπό τε τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καί τοῦ τῆς Ρωσσίας, ὅτι διά τοῦ ἑξάρχου θά ἐπικοινωνῶσιν οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἐθνικῶν Ἐκκλησιῶν μετά τῶν Πατριαρχῶν, ὅτι ὁ Ἐξάρχος θά συγκαλῆ δίς τοῦ ἔτους συνελεύσεις τῶν ἐπισκόπων τῶν ὁποίων προεδρεύει, ὅτι κληρός καί λαός θά ἐκλέγῃ τόν ὑποψήφιον ἐπίσκοπον....»²¹.

Μετά τήν ἀνάγνωσι τοῦ Ὑπομνήματος τούτου ὁ Πατριάρχης Μελέτιος ἐχαρακτήριζε τήν κατάστασι τῆς Ἀμερικῆς **χάος** καί **σύγχυσι**, γιατί ἡ εἰκόνα τῆς καταστάσεως τῆς Ὁρθοδοξίας στήν Ἀμερική ἰσοδυναμοῦσε μέ **ἀναρχία**. Ἐκτός τούτου ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλέξανδρος ὑπεδείκνυε **διαρχία** πού δέν θά ἔφερε τό ποθούμενο ἀποτέλεσμα, τήν ἐπικράτησι δηλαδή τάξεως ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι τῆς Ἀμερικῆς. Καί ἀκόμα περισσότερο ἐμφανιζόταν τόξο συνεργασίας μεταξύ Κωνσταντινουπόλεως καί Μόσχας, πρᾶγμα περιεργό καί ἀντικανονικό κατά τούς Πατριάρχας Ἀντιοχείας καί Σερβίας. Παράλληλα ὁμως δέν ὑπῆρχε καί ἄλλη διέξοδος, ἀφοῦ οἱ ἐν Ἀμερικῇ Ρῶσοι Ὁρθόδοξοι ἐπ' οὐδενί δεχόταν νά παύσουν ἑξαρτώμενοι ἀπό τόν Πατριάρχη Τύχωνα, τῆς «**Ἐρυθρᾶς Ἐκκλησίας**» ὅπως τήν ὀνόμαζε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλέξανδρος. Ἡ γνώμη τοῦ Ρώσου Καθηγητοῦ Β. Βιλότωφ, καθ' ἣν «ὅ,τι εἶναι ὠφέλιμον ἐν καιρῷ τινι διά τήν Ἐκκλησίαν, τοῦτο εἶναι καί κανονικόν», δηλαδή νά ἐφαρμοσθῇ ἡ οἰκονομία ἦταν ἡ γνώμη τοῦ Πατριάρχου Μελετίου, ἡ ὁποία εἶχε ὡς ἐξῆς: « Ἐπί κεφαλῆς τῶν ἐπί μέρους Ὁρθοδόξων Ἐθνικῶν Ἐκκλησιῶν, ἀντιπροσωπευουσῶν τά 4 Πατριαρχεῖα (Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας, Μόσχας καί Βελιγραδίου), νά τεθῶσιν Ἀρχιεπίσκοποι, ἔχοντες βοηθοῦς ἐπισκόπους κατά τάς ἀνάγκας τοῦ ποιμνίου αὐτῶν καί ὄντες τέσσαρες τόν ἀριθμό καί ἀποτελοῦντες Σύνοδο, ἐπικεφαλῆς τῆς ὁποίας θά τεθῇ ἰδιαιτέρος Ἐξάρχος, διοριζόμενος ὑπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου»²². Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό θά μποροῦσε νά διορισθῇ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλέξανδρος Ἐξάρχος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀφοῦ πρῶτα βεβαίως ἀναγνωριζόταν ἡ διαδικασία τοῦ Οἰκουμενικοῦ ὡς ἀνωτάτης κανονικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς.

Σύν τῷ χρόνῳ δέ ὡς νά μὴν ἔφταναν τά ἄλλα προβλήματα τῆς διασπορᾶς προσετέθη καί τό ζήτημα τῆς Συνόδου τοῦ Κάρλοβιτς (τῶν Ρώσων τοῦ Ἐξωτερικοῦ). Ἡ δέ δίωξις τοῦ Πατριάρχου Τύχωνος καί ἡ φυλάκισις του δυσκόλεψαν ἢ μᾶλλον κατέστησαν ἀδύνατη τήν ἐπικοινωνία καί συνεννόησί μας μέ τούς Ρώσους! Ἡ δίωξις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στή Ρωσσία ἦταν κατάρα γιά τήν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας γενικώτερα.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος βεβαίως Ἀλέξανδρος ἐπέμενε στίς εἰσηγήσεις του καί ἐλθῶν στήν Κωνσταντινούπολι ἀνέμενε τόν διορισμό του (sic) ὡς Ἐξάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν Ἀμερική, συνιστῶντος μάλιστα ὡς βοηθό ἑξάρχου τόν Ἀριστοτέλη

²¹ ΚΔΠ Β'69, Συνεδρίασις 13^η Ὀκτωβρίου 1922, σσ. 573-574, § 12. Ὑπόμνημα Ρώσου Ἀρχιεπισκόπου Β' Ἀμερικῆς Ἀλεξάνδρου Πρωτ.6458 καί Ἡμερομ. 6/19 Ὀκτωβρίου 1922.

²² Αὐτόθι, σ. 575, § 12.

Μανδρινό, Έλληνα τό γένος καί απόφοιτο Ρωσικῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας. Τελικά ἡ μελετῶσα τό ζήτημα Συνοδική Ἐπιτροπή γιά τό Ἀλβανικό δέχτηκε τόν Σεβ. Ἀλέξανδρο στό ἐπίσημο Πατριαρχικό Γραφεῖο. Ἐκεῖ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς διεμείφθησαν τά ἐξῆς κατά τήν Πατριαρχικήν ἀφήγησιν: « Ἐν πρώτοις τῷ ἐλέχθη ὅτι ἡ Ἐπιτροπή ἐπελήφθη τῆς μελέτης τῆς προτεινομένης λύσεως ὑπό τῆς Α. Σεβασμιότητος, μέ τήν εἰλικρινῆ πάντοτε πρόθεσιν ὅπως πείσῃ ἑαυτήν καί τήν Ἱ. Σύνοδον ὅτι διά μιᾶς τοιαύτης προτάσεως λύεται πράγματι τό ἐκκλησιαστικόν τῆς Ἀμερικῆς ζήτημα καί ὅτι συγχρόνως ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν ἐν εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ καί τήν ἀναφερομένην ἐν τῷ σχετικῷ γράμματι τῆς Α. Σεβασμιότητος γνώμην τοῦ Καθηγητοῦ Βιλότωφ, ὅπερ ἄλλως ἀποτελεῖ καί τήν κρατοῦσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀρχήν τῆς οἰκονομίας, ἡ ὁποία ἐπίσης εἶναι νόμιμος ἀρχή παρά τήν ἄλλην, τήν συνήθη, τήν γνωστήν ὑπό τό ὄνομα ἀκρίβεια τῶν κανόνων, καί κατόπιν τῷ ἐδηλώθη ὅτι παρά πάντα ταῦτα ἡ Ἐπιτροπή καταλήγει ὁμοφώνως εἰς ἀρνητικόν ἀποτέλεσμα, διά τούς ἐξῆς λόγους: Τό προτεινόμενον σύστημα διαρχίας ἐν τῇ Ἀμερικανικῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ παρουσιάζει σύγχυσιν μεγαλυτέραν, διότι ἡ διαρχία αὕτη δέν θά ἦτο δυνατόν νά στηριχθῆ χωρίς νά ἐπεκταθῆ εἰς **πολυαρχίαν**. Ἐάν δηλ. εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξῃ διαρχία, δέν θά ἦτο δύσκολον νά προβληθῆ μία δεδικαιολογημένη ἄλλως ἀξίωσις ἀπό μέρους τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καί Σεργίας, ἵνα μή εἶπω καί ἀπό μέρους τῆς Ρουμανικῆς ἀκόμη δέ καί εἴτινος ἄλλης Ἐκκλησίας καί νά ζητηθῆ ὅπως ἡ διαρχία αὕτη μεταβληθῆ εἰς τριαρχίαν, τετραρχίαν, πενταρχίαν καί περαιτέρω, χωρίς νά δύναται νά περιορισθῆ ὁ κύκλος τῶν μελῶν τῆς συναρχίας, ἐφ' ὅσον θά ὑπῆρχον καί ἄλλαι Ὁρθόδοξοι Ἐθνότητες. Ἀλλά ἐν τῇ πράξει ἐπιτοπίως δέν θά ἦ δυνατόν ὁ διορισμός τοῦ Μητροπολίτου Πλάτωνος ὡς Ἐξάρχου νά ὠφελήσῃ, ἐάν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἐνδεχομένη δυσμενής στάσις τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, ἰδιαίτερος τῆς μερίδος τοῦ Σύρου Μητροπολίτου Σελευκείας Γερμανοῦ, εὐνοουμένης ἄλλως καί ὑπό τῆς ἀκράτου φιλευθερίας τῶν Ἀμερικανικῶν νόμων, ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἡμεῖς δέν θά εἶχομεν νά ἐπικαλεσθῶμεν ὑπέρ τῆς τοιουτοτρόπου διαρρυθμίσεως τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, οἷαν προτείνει ἡ Α. Σεβασμιότης, ἐκκλησιαστικόν τινα κανόνα ἢ ἀνάλογον ἐκ τῆς μακρᾶς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν.

Ἀκολούθως ἡ Ἐπιτροπή προσέθηκεν ὅτι διετύπωσεν ἴδιον αὐτῆς σχέδιον λύσεως, τό ὁποῖον εἰς τά θεμελιώδη αὐτοῦ σημεῖα ἔχει ὡς ἐξῆς: Ὑπαρχόντων σήμερον ἐν Ἀμερικῇ δύο μόνον Ἀρχιεπισκόπων, ἑνός Ἑλλήνου καί ἑνός Ρώσου, ν' ἀναγνωρισθῆ καί εἰς τάς ἄλλας ἐκεῖ πολυπληθεῖς ἐθνότητας τό δικαίωμα νά ἔχῃ ἐκάστη αὐτῶν τόν ἴδιον αὐτῆς Ἀρχιεπισκοπὸν καί τότε θά ὑπῆρχον 4 – 5 τοιοῦτοι : Ρώσος, Ἑλληνας, Σύρος, Σέρβος καί ἴσως καί Ρουμᾶνος. Ἐκαστος τούτων θά διευθύνῃ τά τῆς ἐθνότητος αὐτοῦ ἀνεξαρτήτως τοπικῶν ὁρίων ὡς κανονικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν, ἔχων συγχρόνως καί βοηθοὺς ἐπισκόπους, ὅσοι θά εἶναι ἀναγκαῖοι αὐτῷ, κατ' ἐκτίμησιν κοινήν αὐτοῦ καί τῶν περὶ αὐτόν ἐθνικῶν ἀρχῶν. Οἱ ἐπίσκοποι οὗτοι καί ἡ ὅλη ἐκκλησιαστικοεθνικὴ περὶ ἕκαστον Ἀρχιεπισκοπὸν ὀργάνωσις θ' ἀποτελεῖ ἐσωτερικὴν ὑπόθεσιν ἐκάστης ἐθνότητος, ὑπό τόν ὅρον ὅμως πάντοτε τῆς τηρήσεως ὡς γενικῆς βάσεως τῆς μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀρχιεπισκόπων καί δι' αὐτῶν πάλιν, ἐν συνόλῳ λαμβανομένων, κανονικῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Καί τότε θά ὑπῆρχεν Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς δὲς τοῦ ἔτους ἢ καί ἐκτάκτως ἐν ἀνάγκῃ συνερχομένη καί

ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς Ἐξαρχον, ὀνομαζόμενον ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀποτελοῦντα οὕτω τὸν ὁρατὸν σύνδεσμον τῆς συναφείας τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἐθνικοῦ χαρακτήρος Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον. Τὸ σχέδιον τοῦτο, εἶπομεν πρὸς τὴν Α. Σεβασμιότητα, διατυπούμενον εἰς διατάξεις θεμελιώδους ὀργανισμοῦ καὶ ἐγκρινόμενον ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρει τὴν ποθητὴν εὐταξίαν μεταξὺ ὅλων τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ὁρθοδόξων, ὑπερβαινόντων σήμερον τὰ δύο ἑκατομμύρια, καὶ νὰ χειραγωγήσῃ τὴν ἐκεῖ ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν δι' ὁμαλῆς ἐξελίξεως εἰς τὸ αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅταν οἱ ἀπόγονοι τῶν νῦν ἀποίκων θὰ ἔχωσι πάντες κοινὸν γνῶρισμα τὴν συνείδησιν καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἀμερικανοῦ πολίτου. Τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου ἀποκαθισταμένου, μετὰ καὶ ἄλλων λεπτομερειῶν καθορισθησομένων καὶ σχετικῶν πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικοθητικὴν ζωὴν τῶν ἄλλων ὀλιγομελῶν ἐθνικῶν ὁμάδων, θὰ ἤρχετο φυσικὸς ὁ διορισμὸς ἀπὸ μέρους τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας τοῦ Ρώσου Μητροπολίτου Πλάτωνα ὡς ἐξάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ προέδρου τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ Α. Σεβασμιότης, μετὰ προσοχῆς πολλῆς ἀκούσασα τὴν προτεινομένην ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς λύσιν, ἐδήλωσεν ὅτι ἀτομικῶς παραδέχεται αὐτὴν ὡς ὀρθὴν καὶ εἶναι σύμφωνος, ἐζήτησε δ' ὅπως δι' αὐτοῦ κοινοποιηθῇ τῷ Μητροπολίτῃ Πλάτωνα, ἀντιπροσώπῳ τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Τύχωνος ἐν Ἀμερικῇ καὶ μόνῳ ἐπομένῳ δικαιμένῳ ν' ἀποφανθῇ ἀπὸ μέρους τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ὁρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν τῇ σχετικῇ πρὸς τὰ ὡς ἄνω συζητήσῃ ἡ Α. Σεβασμιότης μᾶς εἶπε καὶ μερικά, τὰ ὅποια δὲν ἐγνωρίζομεν. Τῇ εἶχον εἶπη ὅτι ἐπειδὴ δὲν δυνάμεθα νὰ ἔλθωμεν εἰς ἄμεσον ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Πατριάρχου Τύχωνος, εὐρισκομένου ἐν φυλακῇ, θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐξεύρη Αὕτη τρόπον ἀναλήψεως τῶν εὐθυνῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν γνωρίζω, προσέθηκα, ἐάν δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ἀρκετὴ συνεννόησις μὲ τοὺς ἐν Κάρλοβιτς Ρώσους Ἱεράρχας. Μοὶ ἀπήντησεν ὅτι ἡ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διαμορφωθείσα καὶ σήμερον ἐν Κάρλοβιτς ἐδρεύουσα Σύνοδος κατηρτίσθη ἐν ἀγνοίᾳ ὅλων τοῦ Πατριάρχου Τύχωνος καὶ ἔχει ὡς πρόγραμμα αὐτῆς τὴν ἀνασύστασιν τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας μὲ τὴν δυναστείαν τῶν Ρωμανῶν, ὅτι ἤρχισε νὰ ἀποστέλλῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐγκυκλίους πρὸς συλλογὴν χρημάτων, ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ Αὐτῆς καὶ τοῦ Μητροπολίτου Πλάτωνος ἐχώρισε τὴν Ἀλάσκαν ἀπὸ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἀπέστειλεν ἐκεῖ ἐπίσκοπον, ὅτι Αὕτη καὶ ὁ Μητροπολίτης Πλάτων ῥητῶς ἐδήλωσαν εἰς τοὺς ἐν Κάρλοβιτς ὅτι δὲν ἀναγνωρίζουν αὐτοὺς ὡς Ἐκκλησιαστικὴν διοικητικὴν Ἀρχὴν, ὅτι ὁ Πατριάρχης Τύχων διὰ διαγγέλματος αὐτοῦ ἀπεδοκίμασε τὴν μὲ τοιοῦτον μάλιστα σκοπὸν καταρτισθεῖσαν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν καὶ διέταξε τὴν διάλυσιν αὐτῆς, δηλώσας ὅτι ὑπόκειται ἄλλως εἰς ποινάς, ὅτι οἱ Ἀρχιερεῖς τοῦ Κάρλοβιτς συμμορφωθέντες διελύθησαν, κατήρτισαν ὁμῶς ἄλλην Σύνοδον, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Ἀρχιερατικὴν καὶ προσεκάλεσαν διὰ τὴν 30 προσεχούσας Νοεμβρίου ὅλους τοὺς Ρώσους Ἀρχιερεῖς εἰς μεγάλην Σύνοδον, ἵνα συσκεφθῶσι περὶ τῆς τύχης καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ὁ Πατριάρχης Τύχων ἐν φυλακῇ εὐρισκόμενος δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ, ὅτι εἰς τὴν

γενομένην καί πρὸς τοὺς ἐν Ἀμερικῇ πρόσκλησιν ἔλαβον παρ' αὐτῶν τὴν ἀπάντησιν ὅτι δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ συγκαλῶσι τοιαύτας συνόδους.

Ἡὺχαρίστησα τὴν Α. Σεβασμιότητα διὰ τὰς ὡς ἄνω πληροφορίας καί τῆς εἶπον ὅτι ἐλάβομεν γράμματα τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου, ὑπογραφομένου ὡς προέδρου Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς ἐδρευούσης ἐν Κάρλοβιτς, ἀλλ' ὅτι ἡμεῖς δὲν ἀναγνωρίζομεν τοιαύτην Ἀρχὴν καί τοιαύτην ιδιότητα τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου, καί διὰ τοῦτο γράφοντες ἀποτεινόμεθα πρὸς αὐτὴν ἀπλῶς ὡς Μητροπολίτη Κιέβου. Προσέθηκα ἔπειτα ὅτι ἡ στάσις αὕτη τῆς Ρωσικῆς Ἱεραρχίας δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῶν κανόνων καί ὅτι δύναται νὰ ἐπιφέρει σύγχυσιν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα, ὑπομνήσας συγχρόνως ὅτι εἰς τὸ παρελθόν πολλοὶ ἡμέτεροι ἱεράρχαι, ἱερεῖς καί χριστιανοὶ κατέφευγον εἰς Ρωσσίαν χωρὶς ὅμως νὰ διεκδικήσωσι τὴν δημιουργίαν Ἑλληνικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς, ἀλλ' ὑπέκειντο εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν τῆς περιφερείας ἐν ἣ ἐφιλοξενούντο. Τὸ αὐτό, προσέθηκα, ἔπρεπε νὰ κάμωσι καί οἱ ἐν Σερβίᾳ συγκεντρωθέντες Ρῶσοι Ἱεράρχαι.»

Μετά τὴν παραπάνω ἀνακοίνωσι τοῦ Πατριάρχου ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος δέχτηκε καί ἐπικύρωσε τὴν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς προτειμένη λύσι περὶ ἐνοποιήσεως τῶν ἐν Ἀμερικῇ διαφόρων ἐθνικοῦ χαρακτήρος Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὑπὸ ἑξαρχον, ἐξονομαζόμενον ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί ὄντα πρόεδρον τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐνέκρινε δέ ἀπαντητικῶς νὰ κοινοποιηθῇ ἡ λύσις στὴν Α. Σεβασμιότητα γιὰ τὰ ἐν συνεχείᾳ καί νὰ γίνῃ ἐπὶ τοῦ θέματος καί ἡ σχετικὴ συνεννόησι μὲ τίς Αὐτοκέφαλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες²³.

Τὰ πράγματα ὅμως δὲν ἐξελίχθησαν ὅπως θὰ ἀνέμενε κανεὶς καί ἀφοῦ ἀνεκατεύθησαν θρησκευτικοὶ καί πολιτικοὶ παράγοντες ἐξ Ἀμερικῆς καί ἐξ Ἑλλάδος καί ἐξεβίαζαν τὰ πράγματα, ὥστε ἄλλοι μὲν νὰ ζητοῦν τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξάνδρου ὡς ξένου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐν Ἀμερικῇ στοιχείου, καί δυναμένου νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπόσπασιν τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία πιθανόν νὰ διεκδικουῖσε αὐτοκέφαλη ὀργάνωσι, ἄλλοι δέ τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ Μητροπολίτου Σπάρτης Γερμανοῦ, γιὰ νὰ κατευνάσῃ «τὸ Ἑλληνικὸν πείσμα καί μῖσος»²⁴. Καί ὡς νὰ μὴν ἔφτανε τόση ἀκαταστασία, ξαφνικὰ βγαίνει στό προσκήνιον καί ἡ ἀνάμειξι τοῦ Ἱεροσολύμων στὴ διασπορά καί τὰ αὐτοκέφαλα! Φαίνεται δέ ὅτι ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψιν καί τὴν πρόσφατην ἀνάμειξιν τοὺς στὴ διασπορά τῆς Αὐστραλίας μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1990-1993.

Ἔτσι στό σημεῖον αὐτό βλέπουμε νὰ ἀναμειγνύωνται καί τὰ Ἱεροσόλυμα μὲ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Νεαπόλεως στὴν Ἀμερικῇ, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ συνδεθῇ ἡ ὁμογένεια τῶν ΗΠΑ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ. Τοῦτο ὅμως ὄχι μόνον δὲν ἦταν δυνατόν, ἀλλὰ καί περιέπλεκε τὴν ὑπόθεσιν ἀκόμα περισσότερο. Ἦταν δέ ἐπιπρόσθετον πρόβλημα καθότι οἱ ἐν Ἀμερικῇ πρὸς αὐτοκεφαλίαν προφασιζόμενοι ἀνάγκην ἀπαλλαγῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ εὐμετάβολες γνῶμες δεσποτείας Φαναρίου Ἀθηνῶν καί ἦταν ἔτοιμοι νὰ ἀνακηρύξουν δική τους Ἀμερικανικὴ Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

²³ ΚΔΠ Β'69, Συνεδρίασις 20ῆς Ὀκτωβρίου 1922, σσ. 587-589, § 8.

²⁴ ΚΔΠ Β'69, Συνεδρίασις 15ῆς Νοεμβρίου 1922, σσ. 636-637, § 14.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω καθιστοῦσαν ἀνάγκη ἀπόλυτη νά ἐγκριθῆ πολὺ γρήγορα, ἀμέσως, τό καταστατικό τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐφ' ὅλης τῆς καταστάσεως ταύτης ὁ Πατριάρχης Μελέτιος τόνιζε ὅτι ἔπρεπε νά προληφθῆ μιὰ τέτοια ἐνέργεια «καί νά ματαιωθῆ πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ἀντικανονικὴν ἀνακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου, καθόσον, ἐάν αὕτη συντελεσθῆ, θά εἶναι δυσκολωτάτη ἢ ἐπανάρθωσις τοῦ πράγματος, ὅτι πρὸς τόν σκοπὸν τοῦτον πρέπει νά ἐγκριθῆ σήμερον τό καταστατικόν τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἀρχιεπισκοπῆς, ἀφοῦ τοῦτο – καθ' ἃ παρομοίως ἀπεφάνθη καί ἡ ὑπὸ τόν Μητροπολίτην Ρόδου Ἐπιτροπή - συμφωνῆ πλήρως πρὸς τόν ἰδρυτικόν τόμον αὐτῆς, τοῦ τίτλου 'Ἑλληνικὴ Ἀρχιεπισκοπή', ὅτι εἶτα ἡ ἔγκρισις δέον νά ἀνακοινωθῆ τό ταχύτερον εἰς τόν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀλέξανδρον, μετὰ τῆς ὑποδείξεως ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά ἐφαρμοσθῆ ἀμέσως τό ἄρθρον 16 τοῦ καταστατικοῦ διὰ δύο τοῦλάχιστον Ἐπισκόπους πρὸς καταρτισμὸν τελείας Συνόδου, προσεπιδηλουμένου ἅμα ὅτι, ἐάν ἡ ἐπιτόπιος κατάστασις δυσχεραίνῃ τὴν ἐκλογήν, ἢ Ἐκκλησία δύναται νά ἐφαρμόσῃ σχετικὴν διάταξιν τοῦ ἰδρυτικοῦ Τόμου, ἐκλέγουσα ἐνταῦθα δύο Ἐπισκόπους.»

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ὁ Πατριάρχης Μελέτιος ἐπίσης προσέθετο: «ὅτι καλὸν εἶναι νά ἀποσταλῆ διὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξάνδρου διακήρυξις πρὸς τόν ἐκεῖ κληρὸν καὶ λαόν, δι' ἧς νά ἐκφράζεται ἡ λύπη τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν σημειωθεῖσαν κίνησιν περὶ αὐτοκεφάλου, μετὰ τῆς προειδοποιήσεως ὅτι Ἐκκλησία Αὐτοκέφαλος τότε μόνον δύναται νά ἰδρυθῆ, ὅταν περιλαμβάνῃ τό σύνολον τῶν Ὁρθοδόξων χριστιανῶν, τῶν κατοικούντων ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτεῖαις, ἀδιακρίτως γλώσσης καὶ φυλῆς, προσεπιδηλωμένου ἅμα ὅτι, ἐπειδὴ ἐν τῷ παρόντι εἶναι ἀδύνατος ἡ συγκρότησις τοιαύτης Ἀμερικανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πᾶσα σκέψις περὶ αὐτοκεφάλου κανονικῶς ἀποκλείεται.»

Πρὸς τούτοις ἡ Α. Θ. Παναγιότης προέτεινεν: «ὅπως συγχρόνως εἰς ἀπάντησιν τηλεγραφηθῆ καὶ τῷ Ὑπουργῷ τῶν Ἐξωτερικῶν (τῆς Ἑλλάδος ἐννοεῖται) πρῶτον ὅτι δέον νά παρακληθῆ ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἢ νά ἀνακαλέσῃ τηλεγραφικῶς τόν Ἀρχιεπίσκοπον Νεαπόλεως ἢ νά διατάξῃ αὐτόν νά ἀπόσχη ἐπιμελῶς πάσης ἀναμείξεως εἰς ζητήματα τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἐκκλησίας, δεύτερον ὅτι πρέπει νά κοινοποιηθῆ τηλεγραφικῶς εἰς Ἀμερικὴν ἀπόφασιν Συνόδου Ἀθηνῶν, ὑπογεγραμμένη ὑφ' ὅλων τῶν Συνοδικῶν, ἀγγέλλουσα τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Σπάρτης τῆς ἐξαρχικῆς ιδιότητος, αἰτιολογουμένου τοῦ πράγματος διὰ τῆς ὑπομνήσεως ὅτι ἡ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὀλόκληρος ἐπανῆλθεν ὡς πρότερον ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅτι ἡ ὡς ἄνω κοινοποιήσις θά εἶναι πληρεστέρα ἐάν γένηται διὰ ταῦτοσήμου τηλεγραφήματος πρὸς τόν Ἐπίσκοπον Σπάρτης καὶ τόν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀμερικῆς Ἀλέξανδρον, καὶ τρίτον ὅτι ὀφείλει νά διαταχθῆ ὁ Ἐπίσκοπος Σπάρτης ἵνα ἐπανέλθῃ ἀμέσως εἰς τὴν ἔδραν αὐτοῦ». Ἐννοεῖται ἐνταῦθα ὅτι πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, μέ ἐπικεφαλῆς βεβαίως «τό ὑπὸ τῆς δευτέρας Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀμερικῆς καταρτισθέν καταστατικόν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ὡς εὑρισκόμενον ἐν πλήρει συμφωνίᾳ πρὸς τόν ἰδρυτικόν Τόμον αὐτῆς»²⁵.

²⁵ ΚΔΠ Β'69, Συνεδρίασις 17^{ης} Δεκεμβρίου 1922, σσ. 694-696, § 4-5.

Πέραν όμως όλων τῶν ἀνωτέρω ἀντίξωων περιπτώσεων ὑπῆρχον καί ὑπεύθυνοι παράγοντες τῶν Ἀθηνῶν, οἱ ὅποιοι φοβούμενοι μελλοντικές ἀρνητικές ἐξελίξεις στά Πατριαρχικά δρώμενα διερωτῶντο ἐάν ἔπρεπε νά ἐπιστρέψῃ ἡ διασπορά ὑπό τό Πατριαρχεῖο καί ὅτι ἔπρεπε τρόπον τινά τό Κέντρον κατά τās βλέψεις αὐτοῦ νά κατευθύνῃ τὰ τῆς Ἑλληνικῆς παρουσίας ἐν Ἀμερικῇ. Ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία διασκεδάζουσα τās ἐλαφράς αὐτάς σκέψεις ἐσημείωνεν ὅτι: «οὐδόλως θά εἶναι δυνατόν νά ἐπειρεασθῇ ἐντεῦθεν ὁ ἐκκλησιαστικός καί ἄλλος βίος τῶν ἐν διασπορᾷ Ἐκκλησιῶν, ἰδίως τῶν ἐν Ἀμερικῇ καί δι' ἄλλους μὲν λόγους, ἀλλά καί διότι παρεχωρήθη αὐτοῖς εὐρεῖα αὐτονομία»²⁶.

Οἱ Ἑλληνικές ἐπιφυλάξεις ὅμως περί τῆς ἐπανόδου τῆς διασπορᾶς ὑπό τό ὠμοφόριο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου δέν ἦταν μόνο ζήτημα μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως καί Ἑλλάδος, ἀλλά «καθ' ἣν περίπτωσιν θά ἐλαμβάνετο ἀπόφασις περί ἀναγνώρισεως δικαιοδοσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν ἔξω Ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν, οὐδέν θά κωλύῃ καί τās ἄλλας αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, ὅπως ἀσκῶσι τό αὐτό δικαίωμα ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Διασπορᾶς, ἐνῶ ὡς γνωστόν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, κατόπιν καί τῆς ἄρσεως τοῦ τόμου τοῦ 1908, φαίνονται θέλουσαι νά ἔλθωσιν εἰς συνεννόησιν τινα πρός τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον αἱ ἄλλαι Ἐκκλησίαι καί πρό παντός ἡ Ρωσική καί ἡ Σερβική, ἐν κεφαλαίῳ δέ εἰπεῖν πρέπει νά ἀναθεωρηθῶσιν αἱ ἐπικρατοῦσαι ἀντίθετοι αὐτόθι ἀντιλήψεις χάριν αὐτοῦ τοῦ γοήτρου τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀπαιτοῦντος ἐνότητα διοικήσεως ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι τῆς Διασπορᾶς καί πρός αὐτό τό καλῶς νοούμενον συμφέρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου»²⁷.

Τελικά βεβαίως καί παρά τās ὁποιασδήποτε ἀντιρρήσεις ἡ διασπορά ἐπανῆλθε ὑπό τήν προστασία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὰ πράγματα στήν Ἀμερική ἠρέμησαν καί ἐν τῷ μεταξύ καί ὁ Πατριάρχης Μελέτιος ἐξέπεσε τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, μέ τό δραματικό τρόπο πού ἀπομακρύνθηκε ἐκὼν ἄκων (20.9.1923).

Δέν τελειώνει ὅμως τό ζήτημα τῆς διασπορᾶς γιά τούς ὑπολοίπους Ὁρθοδόξους καί δὴ τούς Ρώσους. Τοῦτο συνέχισε καί ἐπὶ τῶν Πατριαρχιῶν τοῦ Βασιλείου καί τοῦ Φωτίου. Ἐπὶ παραδείγματι τό 1929 ὁ Πατριάρχης Φώτιος ἐπὶ Συνόδῳ λέγει ὅτι «ἐνδείκνυται ἵνα μελετηθῇ τό ζήτημα τῆς ἐπὶ τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ καί ἔξω τῶν ὁρίων ἐκάστης ἐπὶ μέρους Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εὐρισκομένων Ὁρθοδόξων παροικιῶν ἀνωτάτης πνευματικῆς ἐξουσίας καί προστασίας τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας (γιατί στό μεταξύ τό ζήτημα τῆς διασπορᾶς ἔλαβε ἄλλες καί μεγάλες διαστάσεις), εἰς ἣν αὕτη ἀνήκει κατά τούς ἱερούς κανόνες καί τήν ἀνέκαθεν τάξιν, ἐγένετο δέ καί σχετική ὀργάνωσις αὐτῶν κατά τό 1922 διὰ τῆς ἰδρύσεως καί ἀποκαταστάσεως ἐν τῇ διασπορᾷ ἐπιτοπίων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν καί προτείνει ὅπως ἡ διευθέτησις τοῦ ζητήματος τούτου χωρήσῃ βαθμιαίως, ἀρχομένη νῦν ἀπό τῆς Ἀμερικῆς καί δὴ ἐκ τῶν ἐκεῖ Ρώσων Ὁρθοδόξων, δυναμένων μὲν ἵνα ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους ἔχωσι τήν ἑαυτῶν ὀργάνωσιν, ὀφειλόντων ὅμως ἵνα κατ' ἀρχὴν ἀναγνωρίσουσι τήν κανονικὴν ἐπ' αὐτῶν ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τοῦτο δέ ἐφ' ὅσον,

²⁶ ΚΔΠ Β' 69, Συνεδρίασις 15^{ης} Μαρτίου 1923, σ. 127, § 4.

²⁷ ΚΔΠ Β' 69, Συνεδρίασις 14^{ης} Ἰουνίου 1923, σ. 334, § 3.

λόγω τῆς ἐν τῇ Ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑφισταμένης ἀνωμαλίας καί τῆς ὑφ' ὄλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν μερίδων ἐπιποθουμένης χειραγωγίας ἡμῶν πρὸς διευθέτησιν αὐτῆς, παρουσιάζεται ἡ ψυχολογικώτερα στιγμή πρὸς ἀποδοχὴν ἀπὸ μέρους τῶν Ρώσων τῶν ἡμετέρων σχετικῶν συστάσεων»²⁸. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ ἀκαταστασία στὴ διασπορὰ συνεχίζεται καί ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ἀνεπιτυχῶς τὸ 1929 ἐπιχειρεῖ νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν Ρώσων τῆς Ἀμερικῆς, χωρὶς βεβαίως οἰανδήποτε ἐπιτυχίαν.

Ἔτσι στὴν συνέχεια ἔχουμε τίς διαμφισβητήσεις τοῦ Καθηγητοῦ Σεργίου Τροΐτσκι στό Περιοδικό τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἐπὶ τῆς διασπορᾶς. Ἐδόθη βεβαίως καί σ' αὐτόν ἡ κατάλληλος ἀπάντησις διὰ τῆς περισπουδάστου μελέτης τῆς Συνοδικῆς Κανονικῆς τοῦ Πατριαρχείου Ἐπιτροπῆς, διὰ τὴν στήριξι τῶν ἀπαραγράπτων δικαίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς Βαρβαρικοῖς καί τῆς καθόλου διασπορᾶς.

Ὁ Τροΐτσκι βεβαίως διὰ τῶν ἐπιχειρημάτων του ἐπιχειροῦσε νὰ ἐξασθενίσῃ, ἢ μᾶλλον νὰ διαμφισβητήσῃ τὸ ἀποκλειστικὸ δικαίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς καί τῆς καθόλου διασπορᾶς μέ τὰ ἐπιχειρήματά του. Σημεῖωνε δέ τὸ ἀπαράδεκτο ὅτι, ἐάν οἱ διάφορες Ἐκκλησίες δέχονταν τρόπον τινὰ τὰς ἐνεργείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς, τοῦτο συνέβαινε **ἐξ ἀνοχῆς**. Ξεχνοῦσε ὅμως ὁ Τροΐτσκι ὅτι αἰείποτε ἡ συνείδησις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καθοδηγεῖτο ὑπὸ τοῦ γράμματος καί τοῦ πνεύματος τῶν Ἱερῶν Κανόνων, τοῦ 28^{ου} καί τοῦ 3^{ου} τῆς Β' Οἰκουμενικῆς, τοῦ 9^{ου} καί 28^{ου} τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς καί οἴτινων ἄλλων, καθὼς καί κατὰ τὰς ἐρμηνείας τῶν Ἑρμηνευτῶν Ζωναρᾶ, Βαλσαμῶνος, Ἀριστηνοῦ κλπ.

Στὴν Σύνοδο ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν θέσεων τοῦ Τροΐτσκι ἀνεφέρθη καί ἡ ἐρμηνεία τοῦ Kesler γιὰ τὸν 28^ο Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τοῦ Pichler, ὁ ὁποῖος δέχεται ὅτι διὰ τοῦ 28^{ου} Κανόνος ἀνεγνωρίσθη στό Πατριαρχεῖο de jure ὅτι εἶχεν ἤδη de facto. «Ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καθαρόμος αἰῶνων καί τίποτε δέν ἡμπορεῖ νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ ... Οὐδεὶς ὀργανισμὸς δύναται νὰ ζῆσῃ ἄνευ ἐνότητος, ἡ δὲ ἐνότης ἐξασφαλίζεται μόνον διὰ τῆς κεφαλῆς. Ἡ Ἐκκλησία διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἔδρασε καί ἐθαυματούργησε διότι πάντοτε εἶχε μίαν κεφαλὴν. Ὅστις προσπαθεῖ νὰ δημιουργήσῃ πολλὰς κεφαλὰς εἰς ἓνα καί τὸν αὐτόν ὀργανισμόν δημιουργεῖ τέρατα»²⁹.

Δέν τελειώνει ὅμως ἡ ἱστορία τοῦ Μεταξάκη μέ τὴν διασπορὰ, γιατί στὴ συνέχεια παρουσιάζεται στὴν ἱστορία ὡς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, Μελέτιος Β' (20.5.1926 – 28.7.1935), ὁπότεν σέ πολὺ λίγο χρονικὸ διάστημα, σέ μερικοὺς μῆνες, τὸν βλέπουμε νὰ ἀναμειγνύεται καί πάλι μέ τὴν διασπορὰ, στέλνοντάς τὴν 16^η Νοεμβρίου 1926 σχετικὸ γράμμα περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξαρτήσεως τῶν ἐκεῖθεν τοῦ ἰσημερινοῦ παροικιῶν τῆς Ἀφρικῆς. Πιὸ συγκεκριμένα μέ τὸ γράμμα τοῦ αὐτοῦ θεωροῦσε τὸ ἔδαφος ὀλοκλήρου τῆς Ἡπείρου τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου ὑπῆρχαν ἀπόδημες παροικίες, ὡς ἐκεῖνη τοῦ Γιοχάνρσμπουργκ, οἱ ὁποῖες παρὰ τὴν κανονικὴν τάξιν, ὡς ἔλεγε, κλυδωνίζονταν «ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν ἱερέων ἀνυποτάκτων μεταξὺ Ἀθηνῶν καί Κωνσταντινουπόλεως». Ἰσχυριζόταν δέ ὅτι ἐπικρατοῦσε ἀταξία στὴν Ἀφρικὴ καί ἄλλες

²⁸ ΚΔΠ Β'75, Συνεδρίασις 23^{ης} Νοεμβρίου 1929, σ. 404, § 7.

²⁹ ΚΔΠ Β'84, Συνεδρίασις 13^{ης} Ἰουλίου 1948, σσ. 134-136, § 9.

παροικίες μνημόνευαν Οικουμενικό Πατριάρχη, άλλες Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καί άλλες Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας. Κατέληγε δέ στό γράμμα του αὐτό (3/16 Νοεμβρίου 1926) ὅτι ἤλπιζε στήν κατανόησι τῆς Ἐκκλησίας ὥστε «ταχέως ἢ εὐταξία διαδέξεται τήν νῦν ἀταξίαν καί σύγχυσιν»³⁰. Ἐδῶ ὁ Μελέτιος Μεταξάκης φαίνεται περισσότερο ἀπό διπρόσωπος. Ὅταν ἦταν Ἀθηνῶν ἦταν ὑπέρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στήν Ἀμερική, ὅταν ἔγινε στή συνέχεια Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἤθελε τή διασπορά μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ὅταν δέ τέλος κατέληξε στήν Ἀλεξάνδρεια ξέχασε τόν 28^ο Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί ἤθελε τίς Ἑλληνικές παροικίες τῆς Ἡπείρου τῆς Ἀφρικῆς δικές του!

Ναί ὁ Μεταξάκης ὡς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἀξίωνε νά ἐξαρτῶνται οἱ Ἑλληνικές παροικίες τῆς Ἀφρικῆς ἀπό ἐκεῖνον. Πρός ἐπιτυχίαν δέ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ ὡς «Παναγιώτατος» αὐτοαποκαλούμενος Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος ἐπιχειροῦσε νά δειλιάσῃ τόν Οἰκουμενικό Θρόνο καί μέ «λογία» σημειῶν διά γράμματος αὐτοῦ πρὸς τήν Μητέρα Ἐκκλησία ὅτι «πρόθυμος θέλει διευκολύνη τήν διενέργειαν λογίας ἐν Αἰγύπτῳ ὑπέρ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου»³¹. Ἄς μᾶς ἐπιτραπεῖ ἐδῶ νά σημειώσουμε ὅτι ὁ Μεταξάκης ἐπέμενε «ἀλά Ἑλληνικά»! Ἔτσι λήφθηκε γράμμα τοῦ Μεταξάκη ἀνακοινουμένου ὅτι «ἡ περί αὐτόν Σύνοδος μεριμνῶσα περί τῆς ἐπικρατήσεως καί ἐμπεδώσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἀνά τās κοινότητάς τῆς Ἀφρικῆς, ἧς ἡ ποιμαντορία ἔλαχε τῷ Πατριαρχικῷ Θρόνῳ Ἀλεξανδρείας, ἀπεφάσισεν, ὅπως κληθῶσι ὀριστικῶς εἰς κανονικὴν ὑποταγὴν οἱ ἐν Ἰωάνεσμπούργ κληρικοὶ Ἀθανάσιος Νικολόπουλος καί Ἀθανάσιος Κατοῆς ἅμα δέ, ὅπως εἰδοποιηθῶσι περί τούτου καί αἱ Ἐκκλησίαι Κωνσταντινουπόλεως καί Ἑλλάδος»³².

Μέ τό ἐν λόγῳ ζήτημα τοῦτο ἀσχολήθηκε ἡ Συνοδική Κανονικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ ὁποία μέ ἔκθεσί της εἰσηγεῖτο «ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἐν Ἀφρικῇ Ὁρθοδόξων παροικιῶν, ὅτι ἡ κανονικὴ καί ἐκκλησιαστικὴ ἄποψις τοῦ ζητήματος ἀποκλείει κατηγορηματικῶς δικαιοδοσίαν τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ παροικιῶν τῆς διασπορᾶς, ἀνηκουσῶν εἰς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, ἀλλ' ὅτι οὐχ ἦττον διά λόγους οἰκονομίας καί προνοίας ἐκκλησιαστικῆς ὑπέρ τῶν ἐν λόγῳ παροικιῶν τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον δύναται νά προέλθῃ εἰς ἐκχώρησιν τῶν κατὰ τοὺς ἱερούς κανόνας δικαιωμάτων αὐτοῦ τῶν εἰρημένων παροικιῶν τῇ πλησιοχώρῳ αὐταῖς Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας.»

Τοῦτο βεβαίως ἦτο κατὰ τῆς ἀπὸ αἰώνων ἐφαρμοζομένης ἐκκλησιαστικῆς τάξεως. Καί ἐπὶ πλέον ἡ ἐκχώρησις αὐτῆ θά εἶχε ἐπιζήμιες συνέπειες γιὰ τήν κανονικὴ ἐξάρτησι τῶν λοιπῶν παροικιῶν τῆς διασπορᾶς. Τόσο οἱ ξένοι, Σέρβοι, ὅσο καί οἱ ὁμαίμονες γιὰ τήν Ἀμερική καί τήν Αὐστραλία, θά ἐκμεταλλεύονταν τό προηγούμενο τῶν παροικιῶν τῆς Ἀφρικῆς καί θά ζητοῦσαν κατ' ἀνάλογο τρόπο ἐκχώρησι σ' αὐτοὺς τῶν ἄλλων τμημάτων τῆς διασπορᾶς κανονικῶν μας δικαιωμάτων. Μέ τόν τρόπο δέ αὐτό θά ἄρχιζε ἓνα εἶδος ἐκκαθάρσεως τῶν ἐπὶ τῶν παροικιῶν τῆς διασπορᾶς

³⁰ ΚΔΠ Β'72, Συνεδρίασις 11^{ης} Δεκεμβρίου 1926, σσ. 785-786, § 3.

³¹ ΚΔΠ Β'73, Συνεδρίασις 4^{ης} Ἰουνίου 1927, σ. 159, § 3.

³² ΚΔΠ Β'73, Συνεδρίασις 17^{ης} Σεπτεμβρίου 1927, σ. 288, § 7.

δικαιωμάτων του Οικουμενικού Πατριαρχείου, μέ άλλα λόγια έναρξίς τῆς ἀπωλείας τῶν κανονικῶν μας δικαιωμάτων ἐπί τῆς ὅλης διασπορᾶς.

Ἐνῶ ὅπως ἐσημείωνε ἐπί Συνόδῳ ὁ Πατριάρχης Βασίλειος «Ὀφείλομεν νά διαφυλάττωμεν ὅ,τι παρελάβομεν, ἵνα παραδώσωμεν καί ἡμεῖς τοῦτο ἀκέραιον εἰς τοὺς ἐπιγιγνομένους. Δέν εἴμεθα ἡμεῖς οἱ ἰδιοκτῆται, ἀλλ' οἱ φύλακες καί ἐντολεῖς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, εἰς ἣν ὀφείλομεν νά δώσωμεν λόγον ἐπί τῆς ἐμπιστευθείσης ἡμῖν διακυβερνήσεως τῶν ἐν διασπορᾷ χριστιανῶν.» Ἀποψίς ἡ ὁποία καί ἐπεκράτησε ἀφοῦ ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος ἀπεφάσισε ὅπως «διά γράμματος ἀναπτυχθῆ ἀπαντητικῶς τῷ Πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας ἐπί τῇ βάσει (τῶν ὅσων συνεζητήθησαν στή Σύνοδο), ὅτι τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ἔχον ἀπό τῶν Κανόνων δικαιώματα ἐπί τῆς πνευματικῆς διακυβερνήσεως τῶν ἐν διασπορᾷ παροικιῶν, ἐν αἷς καί αἱ ἐν Ἀφρικῇ παροικίαις ἀδυνατεῖ νά ἐκχωρήσῃ τήν ἐπί τῶν τελευταίων τούτων κανονικήν διαδικασίαν αὐτοῦ τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρείας, ἥς τά ὅρια διαδικασίας σαφῶς διαγράφονται ὑπό τῶν ἱερῶν κανόνων»³³. Παρά ταῦτα καί μέ τό ἔτσι θέλω ἡ Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας στήν πράξι ὑπέταξε μέ τετελεσμένα γεγονότα τίς κοινότητες τῆς Ἀφρικῆς εἰς αὐτήν, μηδέ τῶν ἱερέων τοῦ Γιοχάνεσμουργκ ἐξαιρουμένων, Ἀρχιμανδριτῶν Ἀθανασίου Νικολοπούλου καί Ἀθανασίου Κατοῆ, πρᾶγμα τό ὁποῖο σιωπηλά ἀνέχθηκε ἔκτοτε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο³⁴.

Καί τότε μέν ἔτσι εἶχαν τά πράγματα. Ἀπεκλείετο κατηγορηματικῶς δικαιοδοσία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ἐπί τῶν ἐν Ἀφρικῇ παροικιῶν. Ἀργότερα ὅμως τῶν πραγμάτων ἀλλέως διαμορφωθέντων καί γιά λόγους «εὐρυθμίας καί εὐκοσμίας», λέγε, οικονομίας παραχωρήθηκε καί ἐμπράκτως ἡ Ἀφρικῇ στόν Ἀλεξανδρείας μετά 74 χρόνια (23 Ὀκτωβρίου 2001), «λόγῳ τῶν ἰδιαζουσῶν συνθηκῶν δύναται αὕτη (ἡ Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας) προσφορώτερον μεριμνῆσαι ὑπέρ τῆς κατηχίσεως, τοῦ ἁγιασμοῦ καί τῆς διαποιμάνσεως τῶν ἐν τῇ Ἀφρικανικῇ ἡπείρῳ πιστῶν καί ὑπέρ τῆς περαιτέρω διαδόσεως ἐν ταῖς ἀφρικανικαῖς χώραις τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου..., κατίδομεν βάσιμόν τε καί εὐλογον ἀποδεχθῆναι τό αἴτημα τοῦτο καί ἐκχωρῆσαι αὐτοπροαιρέτως καί οἰκειοθελῶς καί πάντῃ ἐλευθέρως καί ἀβιάστως τῇ αἰτησαμένη τοῦτο ἀδελφῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας πᾶσαν τήν ἡμετέραν εὐθύνην τε καί δικαιοδοσίαν ἐπί πάσης τῆς Ἀφρικανικῆς ἡπείρου καί τῶν παρ' αὐτῇ νήσων»³⁵.

Ἀπό ἐμένα μόνο αὐτά, μέ τήν ἀνά χεῖρας ἱστορική αὐτή ἀναδρομή, ἡ συνέχεια ἐναπόκειται στήν ἄνωθεν φώτησιν τῶν διοικητῶν τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, νά τοὺς φωτίσῃ ὁ Θεός νά ὑπερβοῦν τοὺς τοπικισμούς καί τοὺς ἐθνοφυλετισμούς των, πρᾶγμα τό ὁποῖον ἐπιχειρεῖται ἄλλωστε διά τῶν διαφόρων Πανορθόξων Προσυνοδικῶν Διασκέψεων καί Διορθόξων Προπαρασκευαστικῶν, τώρα καί ἐπί σειρᾶ ἐτῶν. «Ἡ ἐνότης ἡμῶν ἐναπόκειται εἰς τήν συνείδησιν ἡμῶν»³⁶!

³³ ΚΔΠ Β'73, Συνεδρίασις 8^η Ὀκτωβρίου 1927, σσ. 306-308, § 3.

³⁴ ΚΔΠ Β'73, Συνεδρίασις 10^η Δεκεμβρίου 1927, σ. 375, § 2.

³⁵ ΚΣΤΣ Α'β'7, Ἀριθμ. Πρωτ. 908, σσ. 79-80.

³⁶ Ἀρχιμ. Ἐλπιδοφόρου Λαμπρινιάδου, ἔργ. μνημ. σσ. 19.